

Başvuru Tarihi: 07.11.2020 / Kabul Tarihi: 25.01.2020 / Özgün Makale

HEINZ HOLLIGER'İN BESTECİ VE OBUACI OLARAK 20. YÜZYIL OBUA REPERTUVARINA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Salih COŞKUN¹

ÖZ

Bu çalışmada, besteci ve obuacı Heinz Holliger'in 20. yüzyıl obua repertuvarına etkileri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, İsviçreli sanatçının, obua repertuvarına hem besteci hem de obuacı olarak ne gibi bir etki yaptığını tespit etmek ve bu örnek ışığında, obua repertuvarının gelişim sürecine besteciler ve obuacılar tarafından ne türden katkılar sunulabileceğini araştırmaktır. İnceleme aşamasında, Heinz Holliger'in solo obua, obualı oda müziği ve orkestra eserleri listelenmiş, bunun ardından, bu eserlerde kullanılan modern çalım teknikleri analiz edilmiştir. Heinz Holliger'in, obua repertuvarına bir besteci olarak yaptığı etki incelendikten sonra, sanatçının bir obuacı-besteci olarak diğer bestecilerle yaptığı işbirliği sonucunda obua edebiyatına kazandırılmış eserler üzerinde durulmuştur. İnceleme Heinz Holliger'in, obua repertuvarının 20. yüzyıldaki gelişimine dikkat çekici bir etki yaptığını göstermiş ve buradan hareketle, obua repertuvarının gelişimi için bu örnek ışığında yapılabilecek çalışmalar listelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Heinz Holliger, Obua, 20. Yüzyıl Obua Repertuarı.

A STUDY ON HEINZ HOLLIGER'S IMPACT ON THE 20th CENTURY OBOE REPERTOIRE AS A COMPOSER AND AN OBOIST

ABSTRACT

In this study, the impact of composer and oboist Heinz Holliger on the 20th century oboe repertoire was examined. The aim of the study was to determine what kind of impact the Swiss artist has had on the oboe repertoire as both a composer and an oboist, and to research what kind of contributions could be made to the development process of the oboe repertoire by composers and oboists. For the research, Holliger's works for solo oboe, chamber music with oboe and orchestral works containing oboe were listed, then the modern playing techniques used in the oboe works were analysed. After the examination of the impact Heinz Holliger has had on the oboe repertoire as a composer, the impact of the oboe works composed by the other composers in collaboration with Holliger was emphasized. The research has shown that Heinz Holliger has had a remarkable influence on the 20th century oboe repertoire, and considering this fact, various actions which could be undertaken for the development of the oboe repertoire were listed as a recommendation.

Keywords: Heinz Holliger, Oboe, 20th Century Oboe Repertoire.

1Öğr. Gör. Uludağ Üniversitesi Bursa Devlet Konservatuvarı
E-mail: salihautbois@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8464-9768

GİRİŞ

Yeni müzik, modern müzik vs. gibi çeşitli isimlerle de nitelendirilen 20. yüzyıl müziği kimi özellikleriyle çoksesli Batı müziği tarihi içinde kendinden önceki dönemlerden ayrılır. 20. yüzyıl müziğinin en karakteristik özelliklerinden biri çeşitliliktir. Bu dönemde örneğine kendinden önceki dönemlerde rastlamanın güç olacağı bir çeşitlilik göze çarpar. Müzikal yazının armoni, form, enstrümantasyon, orkestrasyon, stil vs. gibi bütün taraflarına hâkim olan çeşitlilik içinde bu dönemin bestecisi tek bir teknik ve estetik yol belirleyip sürekli bu yönde eserler üretmek yerine kendini dönem dönem, hatta eserden esere yeniler ve farklı ifade olanakları dener (Michels, 2015 s. 485).

Yeni müziği besleyen ve müzik tarihi içindeki ayırt edici yanının biçimlenmesini sağlayan bir diğer özellik ise bu yüzyılın getirdiği teknik ve bilimsel yenilik ile gelişmelerin etkisiyle farklı coğrafyalardaki müzikal birikimlerin birbirlerine daha önce hiç olmadığı kadar yakınlaşması, farklı müzik dünyaları arasındaki etkileşimin hiç olmadığı kadar yoğunlaşmış olmasıdır (Say, 2003 s. 468). Bu dönemin ayırt edici temel niteliklerinden biri de geçmiş asırların müziğinden ayrılma, geçmiş dönemlerin müzik gelenekleriyle aradaki bağı koparma yönündeki güçlü eğilimdir. Bu dönem bestecilerinin kendilerini bir geleneğin temsilcisi olarak görüp algılamaktan çok, bağımsız bir müzik dünyası oluşturma, yeni bir müzik dünyası yaratma çabası içinde oldukları gözlemlenir.

20. yüzyıl obua repertuarında da bu dönem müziğinin genel karakterinin doğrudan etkileri görülür. Bu dönem obua eserlerine daha önce hiçbir dönemde görülmemiş bir çeşitlilik egemen olup, besteciler yine daha önce hiç kullanılmamış obua çalım tekniklerini eserlerinde denemişlerdir. 20. yüzyıl obua eserlerinde; “multifonik sesler, mikrotonlar, ses kaydırmaları, kurbağa ve çift dil kullanımı, döngüsel nefes gibi obuanın sesini değiştiren ve bu dönemde kullanılmaya başlanmış gelişmiş tekniklere geniş yer verilmiştir” (Şekercioğlu, 2008 s. 1).

20. yüzyıl obua repertuarının şekillenmesinde ve obua eserlerinde yeni tekniklerin denenmesi konusunda en önemli etkilerden birini İsviçreli obua sanatçısı, orkestra şefi ve besteci Heinz Holliger (1939) yapmıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada besteci ve obuacı olarak Heinz Holliger'in 20. yüzyıl obua repertuarına etkisi incelenmiştir.

1. HEINZ HOLLIGER'İN OBUA VE OBUALI ESERLERİ

Heinz Holliger'in 20. Yüzyıl obua repertuvarına etkilerini ortaya koymak adına çalışmanın bu noktasında öncelikle, bestecinin solo obua ve obualı oda müziği eserlerini sunmak faydalı olacaktır.

1.1. Solo Obua İçin Yazılmış Eserler

- a. *A reedy Double* (a double reading for Doublereeder), 2000: Obua solo veya iki obua için
- b. *Studie über Mehrklänge*, 1972: Solo obua için
- c. *Study II*, 1981: Solo obua için

1.2. Obualı Oda Müziği Eserleri

- a. *Cardiophonie*, 1971: Obua ve 3 magnetofon
- b. *Für Rolf*, 1996: Flüt, korangle, klarnet ve bas klarinet.
- c. “*h*”, 1968: Üflemeli beşlisi.
- d. *Kreis*, 1971: 4-7 çalıcı (4-7 üflemeli enstrüman veya 3-6 üflemeli enstrüman ile 1 yaylı enstrüman).
- e. *Mobile*, 1962: Obua ve arp için tek bölümlü eser.
- f. Piyano ve Üflemeliler İçin Beşli, 1989: Piyano, obua (korangle), klarnet (bas klarinet), fagot ve korno
- g. *Schwarzgewobene Trauer*, 1961: Soprano, obua, viyolonsel ve klavsen için etüt
- h. *Sechs Stücke*, 1995: Obua (obua d'amore) ve arp için altı parça
- i. *Siebengesang*, 1966: Obua, orkestra, kadın sesleri ve hoparlör için tek bölümlü, yedi parçalı eser
- j. *Souvenirs de Davos* (Davos Hatıraları), 1999 - 2000: Farklı enstrümanlar için beş solo bölüm. 1. bölüm “andante espressivo” obua
- k. *Trio*, 1966: Obua (korangle), viyola ve arp
- l. *Vier Miniaturen* (Dört Minyatür), 1962: Soprano, obua d'amore, klavsen ve arp

1.3. Obua Ailesi Enstrümanlarını İçeren Orkestral Eserler

- a. *Pneuma*, 1970: Üflemeli ve vurmali çalgılar, org ve radyolar (1970)
- b. *Recicanto*, 2000 - 2001: Viyola ve küçük orkestra (orkestrasyonda 1

obua/obua d'amore var)

c. (*Sirato*, 1992 - 1993: Büyük orkestra

d. *Tonscherben* (Ton Kırıkları), 1985: Orkestra fragmanları (orkestrasyonda 3 obua var)

e. *Turm-musik* (Kule Müziği), 1984: Solo flüt, küçük orkestra ve recorder (orkestrasyonda 2 obua var)

f. *İki Liszt Transkripsiyonu*, 1986: Büyük orkestra (orkestrasyonda 2 obua, 1 korangle var) (Ward, 2010 s. 6-7)

Solo obua ve obualı oda müziği kadrosu için yukarıda listelenmiş önemli eserleri kaleme almış bestecinin, *The Double Reed* dergisine verdiği bir röportajda belirtmiş olduğu ifadeler, Holliger'in obuayı besteci olarak ele alma biçimini ortaya koyar ve bu anlamda bir bakıma, Holliger obua eserlerinin anahtarı niteliğindedir. Görüşmecinin, obuanın enstrüman olarak teknik gelişiminin devam edip edemeyeceğini sorması üzerine, bu türden bir sınırlamanın ancak imgelemde var olabileceğini söyleyen İsviçreli besteci, ölü ağaçtan yapılmış bir enstrüman olan obuanın bu haliyle kendinden ne istenirse cevap verdiğini, bu yüzden de zihinde tasarlanan enstrümanda gerçekleştirilebilmesi gerektiğini kaydeder. Ses aralığı ve dinamik açısından doğal olarak obuada da belli sınırların bulunduğunu söyleyen Holliger, öte yandan, bir bestecinin bunları düşünmemesi gerektiğini sözlerine ekler.² Bestecinin obuaya karşı bu tutumu, başarısının ardındaki itici güçtür. Holliger, kendisinden beklendiği kadar çok sayıda obua eseri vermemiştir ama bestelediği eserlerde obuanın sınırlarını zorlayıp genişletmiştir.

2. HEINZ HOLLIGER'İN SOLO OBUA VE OBUALI ODA MÜZİĞİ ESERLERİNDE KULLANDIĞI 20. YÜZYIL ÇALIM TEKNİKLERİ

Uluslararası çapta saygınlık kazanmış besteciler içinde hiçbir besteci H. Holliger kadar büyük bir obua kariyeri yapmamıştır. Buradan hareketle H. Holliger obuayı en iyi tanıyan bestecilerden biridir. Heinz Holliger'in eserlerinde kullanmış olduğu bir takım ileri teknikler bu yüzden standartlaşmıştır. 1950 sonrası eserlerde karşılaşılan bu teknikler şunlardır:

² *The Double Reed*. <http://www.idrs.org/publications/dr/dr25.1.pdf/Heinz%20Holliger.pdf>. Erişim Tarihi: 02.02.2019.

2.1. Tuş Sesleri

Studie Über Mehrklänge, h, Kreis ve Siebengesang başlıklı eserlerde kullanılmış bu teknikte obua bir anlamda bir perküsyon aleti gibi kullanılır ve enstrümana hava üflemezsizin parmaklar tuşlara sert veya yumuşak bir şekilde vurulur. Farklı ses alanlarında yer alan tuşların farklı kalitede sesler sunmaları esere zenginlik katar (Veale, 1994 s. 143; Bayramoğulları, 2004 s. 85).

2.2. Kurbağa Dili

Özellikle 20. yüzyıl flüt eserlerinde sıklıkla karşılaşılan bu tekniği H. Holliger; Studie Über Mehrklänge, h, Kreis, Siebengesang, Trio, Souvenirs de Davos, Sechs Stücke, Schwarzgewobene Trauer gibi eserlerinde obuada da denemiştir. Obua çalınırken aynı zamanda ağzın içerisinde 'r' harfi söylenerek çıkarılan teknik 'r' harfinin çıkarılma biçimi ve yerine göre değişen nüans ve karakterlerde sonuç vermektedir (Veale, 1994 s. 130).

2.3. Dudak Glissandosı

Sadece, 1962 yılında bestelenmiş obua ve arp için tek bölümlü bir eser olan Mobile'de kullanılmış dudak glissandosı obuada belli ses aralıklarında kullanılır. Çalarken dudak normalden serbest bırakılır, kamış üzerindeki basınç azaltılırsa daha pes, kamış daha fazla sıkılıp, ağız içine daha fazla sokulursa daha tiz sesler elde edilir (Veale, 1994 s. 135; Bayramoğulları, 2004 s. 79).

2.4. Çift Tril

Dudak glissandosunun aksine birçok eserde kendine yer bulmuş çift tril tekniğinde iki el kullanılarak tril yapılır ve bu sayede standart trilden daha sık ve yoğun bir tril elde edilir. Çift tril tekniğinden Studie Über Mehrklänge, Cardiophone, Kreis, Trio, Mobile, Sechs Stücke, Schwarzgewobene Trauer eserlerinde faydalanılmıştır (Veale, 1994 s. 39; Bayramoğulları, 2004 s. 74).

2.5. Kamışa Baskı Yaparak Çalma Efektü

'h' başlığını taşıyan 1968 yılında bestelenmiş üflelemeli beşlisinde kullanılmış bu teknikte, kamış dudak ve dişler yardımıyla ezilir. Aynı şekilde, kamışı dudağın ön kısmıyla emerek

veya dudaklar büzüştürülüp kamış içeri çekilerek de bu türden bir efekt elde edilebilir (Veale, 2004 s. 39).

2.6. Multifonikler

Studie Über Mehrklänge, Cardiophone, Kreis, Siebengesang, Mobile ve h eserlerinde kullanılmış multifonik tekniği Heinz Holliger obua eserlerinin en ayırt edici teknikleri arasında gösterilebilir. Dudak basıncı gereken şekilde ayarlanarak ve standart tuşlama kombinasyonları değiştirilip, perdeler kimi zaman yarım veya çeyrek açılarak tek sesli bir enstrüman olan obuadan birden fazla ses elde edilir. (Veale, 1994 s. 64; Bayramoğulları, 2004 s. 59). Obuacının, standart tuşlama kombinasyonlarının dışında farklı kombinasyonlar öğrenmesini gerektiren bu tekniğin obua tekniğini en çok zorlayan 20. yüzyıl çalım teknikleri arasında göstermek yanlış olmaz

2.7. Hava Sesleri

Multifoniklerin aksine uygulanması görece daha rahat olan bu 20. yüzyıl tekniğinde kamışa hava üflenir, fakat ses çıkması için gereken miktarda basınç oluşturulmaz. Bu yüzden, kamış titreşmez ve ses çıkmaz. Sadece hava sesleri duyulur. Aynı şekilde, kamış dudakların ucundayken hava içeri çekilerek de bu efekt elde edilebilir. Cardiophone, Kreis ve h'da hava seslerine yer verilmiştir (Veale, 1994 s. 144; Bayramoğulları, 2004 s. 87).

2.8. Dişleri Kamışa Değdirerek Çalma

Kreis ve h'da kullanılmış bir diğer ileri teknik olan bu teknikte kamışa normal bir şekilde üflenir ve ses çıkarılırken üst diş ile kamışa bastırılır. Bu diş baskısıyla ortaya biraz cızırtılı, sesin şiddetine göre yer yer kulak tırmalayan nitelikte sesler elde edilir (Bayramoğulları, 2004 s. 59).

3. DİĞER BESTECİLERLE YAPTIĞI İŞBİRLİĞİ ARACILIĞIYLA 20. YÜZYIL OBUA REPERTUVARINA ETKİLERİ

Heinz Holliger'in 20. yüzyıl obua repertuvarına etki ve katkıları sadece bu enstrüman için yazmış olduğu eserlerle olmamıştır. Özellikle 1961 yılında ARD Münih Yarışması'ndaki zaferinin ardından obuacılık kariyerinde büyük bir sıçrama yakalamış sanatçı için, aralarında bugün rahatlıkla 20. yüzyılın en etkili bestecileri olarak gösterilebilecek isimlerin de yer aldığı

çok sayıda besteci obua veya obualı eser bestelemiştir. Bunun sebeplerinden biri elbette obuacı Heinz Holliger'in, dünyanın en saygın müzisyen ve topluluklarıyla konserler verip, alanında bugün hâlâ standart olarak kabul edilen kayıtlar yapmış olmasıdır. Bu bağlamda, H. Holliger, 20. yüzyılda obuanın bir solo enstrüman olarak kitlelere açılmasını sağlayan öncü isimlerdendir. Bu da doğal olarak, yaşadığı dönem bestecilerini etkilemiş, onları obua için eser bestelemeye teşvik etmiştir.

Fakat sanatçının, çağdaşı bestecileri obua eseri besteleme yönünde etkilemesinin tek sebebi obuacılığının dikkat çekmiş olması değildir. Sonuçta bu dönemde H. Holliger'in yanı sıra başka üst düzey icracılar da yaşamıştır. Bu tablonun oluşmasındaki en büyük etken İsviçreli obuacı-bestecinin 20. yüzyıl müziğine ve bestecilerine olan ilgisi, bu bestecilerle kurmuş olduğu ilişkileri ve obua repertuarının ve obuanın teknik ve estetik ifade olanaklarının genişletilmesine yönelik büyük isteğidir.

Aralarında İtalyan besteci Luciano Berio (1925-2003), Alman besteci Hans Werner Henze (1926-2012), Polonyalı besteci Witold Lutoslawski (1913-1994), Frank Martin (1890-1974), Ernst Krenek (1900-1991), Karlheinz Stockhausen (1928-2007), Krzysztof Penderecki (d. 1933-2020), Niccolò Castiglioni (1932-1996), Fransız besteciler Vinko Globokar (d. 1934) ve Andre Jolivet (1905-1974) ile Rus besteci Edison Denisov (1929-1996) gibi isimlerin bulunduğu çok sayıda besteci Heinz Holliger için eser yazmıştır (Bylth, 1972). Bu durum, İsviçreli sanatçının 20. yüzyıl obua repertuarına ne boyutta bir etki yaptığını, zenginleşip büyümesine nasıl bir katkı sağladığını açık bir şekilde gözler önüne serer.

Bu nedenle, H. Holliger'in diğer bestecilerle yaptığı işbirliği sonucunda obua repertuarına kazandırmış olduğu eserlerin 20. yüzyıl obua repertuarına katkısı, en az kendi bestelediği solo obua ve obualı oda müziği eserleri kadar önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, Barok dönemin popüler enstrümanları arasında yer almasına rağmen solo enstrüman olarak Klasik ve Romantik dönemlerde arka plana itildiği, neredeyse unutulduğu gözlemlenen obuanın 20. yüzyıl bestecileri tarafından bu denli sahiplenilmesinde en büyük etkiyi Heinz Holliger'in yaptığı, bu nedenle de, obuanın 20. yüzyıldaki yeniden doğuşunda en önemli rolü Heinz Holliger'in oynadığı rahatlıkla söylenebilir.

Sanatçının 1981 yılında verdiği bir röportajda obua edebiyatının tarihsel gelişimine ve 20.

yüzyıldaki yerine dair kaydettiği sözler bu enstrümana ne gibi bir anlam yüklediğini gözler önüne sererken 20. yüzyıl obua repertuarına yaptığı büyük etkinin de bir tesadüf olmadığını göstermiş olur. Röportajda, 19. yüzyılda obua için çok az şey yazıldığını belirten sanatçı, “Bu yüzden de, repertuarımız büyük oranda Barok ve Çağdaş dönemler ile sınırlı,” tespitini yaptıktan sonra 20. yüzyıl obua repertuarına dair şu sözleri kaydeder: “Fakat yine de, bugünün bestecilerinin bu enstrüman için eser yazmaya ne kadar istekli olduklarını görmek şaşkınlık uyandırıcı. Bana kalırsa, çağdaş müzik obua repertuarı şu an bu dönemin keman veya başka 'geleneksel' solo enstrümanlar için repertuarından çok daha önemli” (Davis, 1981 s 3).

SONUÇ

Bünyesinde kendinden önceki hiçbir dönemde görülmemiş bir çeşitlilik ve zenginlik taşıyan 20. yüzyıl müziğinin, gelişimiyle öne çıkan alt gruplarından biri de obua edebiyatıdır. Barok dönemin ardından solo ve oda müziği enstrümanı olarak yeterince değerlendirilmemiş obua 20. yüzyılda solo ve oda müziği enstrümanı olarak öne çıkmış, bu dönemde ciddi sayıda solo obua ve obualı oda müziği eserleri bestelenmiştir. İsviçreli obuacı, şef ve besteci Heinz Holliger obua repertuarının 20. yüzyıldaki bu gelişimine en büyük katkıyı sunmuş isimlerden biridir.

Yapılan incelemede şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. 20. yüzyıl müziğinin en ayırt edici özelliklerinden biri; kendisini, geçmiş dönem ve geleneklerin bir devamı olarak konumlandırmayıp yeni ifade araçları oluşturmayı, yeni müzik dünyaları yaratmayı amaçlayıp gerçekleştirmiş bir dönem olmasıdır.
2. Yeni teknik ve bilimsel gelişmelerin sunduğu olanaklardan yararlanan ve içinde daha önce hiç görülmemiş bir çeşitlilik barındıran bu dönem müziğinin öne çıkan enstrümanlarından biri de obuadır.
3. Barok dönemdeki popülerliğinin ardından, Klasik ve Romantik dönemde solo enstrüman özelliğinden çıkıp daha ziyade bir orkestra enstrümanı olarak değerlendirilmiş olan obua, 20. yüzyılda bir solo enstrüman olarak tekrar öne çıkmıştır. Bu dönemde solo obua veya obualı oda müziği kadrosu için geçmiş dönemlerde örneğine rastlanmayan zenginlikte eserler üretilmiş olup, bu gelişimi mümkün kılan en önemli aktörlerden biri İsviçreli sanatçı Heinz

Holliger'dir

4. Heinz Holliger'in 20. yüzyıl obua repertuarına katkısı üç farklı şekilde gerçekleşmiştir:

İlki, konserleri ve kayıtlarıyla bir obuacı olarak, ikincisi, bestelediği solo obua ve obualı eserlerle bir besteci olarak, üçüncüsü ise diğer bestecilerle gerçekleştirdiği işbirliği ve onları bir obua eseri bestelemeye teşvik edici çalışmalarıyla bir obuacı-besteci olmaktadır.

5. Heinz Holliger'in solo obua ve obualı oda müziği kadrosu için bestelediği eserler, obuanın ifade olanaklarını araştıran ve yeni teknik yollar arayan eserler olmaları nedeniyle alanlarında standart eser özelliği kazanmıştır.

6. Heinz Holliger'in solo obua ve obualı oda müziği eserleri 1950 sonrası döneme ait ileri çalım tekniklerini içermektedirler. Bu tekniklere örnek olarak; “tuş sesleri, kurbağa dili, dudak glissandosunu, çift tril, kamışa baskı yaparak çalma efekti, multifonikler, hava sesleri, dişleri kamışa değdirerek çalma” sayılabilir.

7. Sanatçının Karlheinz Stockhausen, Hans Werner Henze, Luciano Berio ve Witold Lutoslawski gibi dönemin önemli bestecileriyle yaptığı işbirliği sayesinde, 20. yüzyıl obua repertuarına zenginlik ve çeşitlilik kazandıran eserler yazılmıştır.

Ulaşılan sonuçlar ışığında;

- Obuanın 20. yüzyılda yakaladığı büyük ivmenin korunarak devam edebilmesi için, Heinz Holliger'in bu ivmenin oluşmasında çok etkili olmuş çalışmalarının hem obuacılar hem de bestecilerce araştırılması ve bu araştırmalar ışığında, benzer bir etki oluşturabilecek örneklerin ortaya konmaya çalışılması,
- Obuacıların, konservatuvarların obua bölümlerinden öğrenci ve öğretmenlerin Heinz Holliger'in solo obua ve obualı oda müziği eserlerine programlarında daha fazla yer vermeleri,
- Ülkemizde 20. yüzyıl ileri çalım tekniklerine yönelik kurs veya atölyeler düzenlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Bayramoğulları, B. (2004). *Yeni Müzikte Obua: Obua'nın Yeni Müzik Çalış Tekniklerinin İncelenmesi ve Müzik Eserlerinde Kullanımının Değerlendirilmesi*, 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), İzmir.

Bylth, A. (1972), *Alan Bylth talks to Heinz Holliger: An Interview with Heinz Holliger*, Gramophone, Erişim adresi <https://www.gramophone.co.uk/other/article/an-interview-with-heinz-holliger>

Davis, P. G. (1981), Heinz Holliger refutes the thesis that the oboe is an ill wind, *The New York Times*, (Bölüm C, S.3)

International Double Reed Society, *The Double Reed Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1: <https://www.idrs.org/publications/82-the-double-reed-2002-25-1/> ,(2002)

Michels, U. (2015). *Müzik Atlası*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Say, A. (2003). *Müzik Ansiklopedisi*. İstanbul: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Schott Yayınevi Heinz, *Holliger Eserleri Kataloğu*,(2016). Erişim adresi https://en.schott-music.com/shop/media/eWerk/0/0/90/9042/500_MAVE/EWV/heinz-holliger_EN.pdf?

Şekercioğlu, A. (2008). 20. ve 21. Yüzyıla Ait Obua Eserlerinde Yeni Arayışlar ve Çalım Teknikleri, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Veale, P. (1994). *The Techniques of Oboe Playing*. Kassel: Bärenreiter

Ward, M. A. (2010). An Annotated Bibliography of Music Composed by Heinz Holliger for the Oboe, Oboe d'amore, or English Horn, *West Virginia Üniversitesi*, Yayımlanmamış Araştırma Projesi, West Virginia.